

MANIFEST VALLSANTA 98

EL MONESTIR CISTERCENC DE SANTA MARIA DE VALLSANTA

Gener Gonzalvo i Bou

Titular superior de cultura de la Generalitat de Catalunya

Joan Duch i Mas

Historiador i membre de la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi

Davant del recentment passat IX Centenari de la fundació del Cister, amb aquestes reflexions volem cridar l'atenció sobre la greu situació de les ruïnes del monestir cistercenc de Vallsanta, situat dins el municipi de Guimerà, a l'Urgell. Sens dubte, fem una valoració positiva de la bona resposta i implicació popular en la Ruta del Cister, i també de l'esforç que ha fet el poble de Guimerà en la consolidació i restauració de les restes del monestir de la Bovera (1985). D'altres exemples són significatius en la recuperació de les restes arquitectòniques en perill. Un d'ells és, sense cap mena de dubte, el del monestir trinitari d'Avinganya, al qual a més de fer una acurada restauració i consolidació, se li ha donat una utilitat cultural remarcable.

Per tot això manifestem:

1. Que després de les actuacions fetes al monestir de Vallsanta, han faltat els esforços necessaris de coherència per finalitzar els processos de salvament, d'excavació i de dignificació de les seves ruïnes, de forma definitiva.
2. Que l'esforç de tot un poble, com és el cas de Guimerà, ha de quedar coherentment projectat amb les oportunes gestions, tot prioritzant determinades propostes i actuacions.
3. Si ens atenem a les actuacions de l'Ajuntament i el poble de Guimerà fetes a les restes de Vallsanta, hem de recordar:
  - a. Un primer pla de neteja de les restes, efectuat durant la Pasqua de 1966.

- b. La mobilització de tota la vila de Guimerà per salvar les ruïnes de Vallsanta, l'any 1967.

- c. La petició de declaració de monument local (1967), després d'un intent d'enderroc de les ruïnes, salvades pel poble de Guimerà, amb la col·laboració d'altres persones i institucions, com el Dr. Eduard Ripoll Perelló, delegat de Belles Arts.

- d. La inclusió de Vallsanta dins de la declaració de conjunt historicoartístic, dins la vila de Guimerà (1975).

- e. L'ajut prestat per Guimerà en un primer pla de treball de neteja i salvament, portat a terme per un grup de joves de Valls.

- f. Un altre ajut donat pels guimeranencs fou portat a terme durant el camp de treball organitzat per la Generalitat de Catalunya, l'any 1983.

- g. Col·laboració en les primeres excavacions efectuades al monestir, l'any 1986.

4. Pel que fa al paper jugat pels estudiosos i investigadors, remarquem:

- a. La Trobada del Grup de Recerques de les Terres de Ponent a Guimerà, centrada en els monestirs cistercencs de la vall del Corb i de l'Ondara (10 de maig de 1987).

- b. L'acte de la presentació, a Guimerà, del llibre inèdit de Mn. Sanç Capdevila, *El monestir cistercenc de Santa Maria de Vallsanta*, edició a cura de Xavier Ricomà (any 1988).

- c. La publicació del volum miscel·lani *Els monestirs cistercencs de la vall del Corb*, editat pel Grup de Recerques de les Terres de Ponent l'any 1989, i que fou presentat al monestir de Vallbona.

5. També volem remarcar aquí les actuacions de les Administracions:

- a. Conveni establert entre la Generalitat de Catalunya i la Diputació de Lleida, per a la consolidació i l'excavació de Vallsanta (1984).

- b. Actuacions de consolidació de les ruïnes fetes pel Departament de Cultura de la Generalitat i de la Diputació de Lleida, l'any 1986.

- c. Col·laboració de les administracions en la primera fase de les excavacions dirigides per l'arqueòloga Anna Oliver, i que donaren molt bons resultats, tot recuperant-se importants elements arquitectòniques i artístics del monestir: claus de volta, sarcòfags amb figures jacents, laudes sepulcral abacials, etc. (1986).
- d. Ajut en la publicació dels resultats de les primeres excavacions dirigides per Anna Oliver (1989).
- e. Intervenció del Consell Comarcal de l'Urgell per consolidar el campanar d'espadanya de Vallsanta (1992).
- f. Els actes d'obertura del IV Centenari de l'extinció del monestir de Vallsanta, (1589-1989), presidits pel M.H. Sr. Jordi Pujol, president de la Generalitat de Catalunya, on es manifestà la preocupació pel salvament i dignificació de les restes del monestir (Guimerà, 5 de febrer de 1988).

Per tots aquests motius, demanem:

1. La necessària implicació i coordinació de les diferents administracions —Generalitat de Catalunya, Diputació de Lleida, Consell Comarcal de l'Urgell, Ajuntament de Guimerà—, per tal de planificar la segona i definitiva fase d'excavacions de les restes de Vallsanta, que creiem molt necessàries i urgents.
2. La definitiva consolidació de les restes arquitectòniques de Vallsanta.
3. La dignificació de les ruïnes, per tal que puguin ésser visitades, dins el conjunt medieval del terme de Guimerà, i atès el seu fàcil accés viari.
4. Donar a conèixer les rutes del Cister a la comarca de l'Urgell, tot publicant-ne una guia-itinerari, per tal de fer visitables i divulgar el paper històric rellevant que jugaren tots els monestirs cistercencs de la comarca.
5. Continuar amb les obres de restauració integral del monestir de Santa Maria de Vallbona, com s'ha fet recentment amb el seu l'emblemàtic cimbori del segle XIV, obra mestra del gòtic català.

6. Senyalitzar els conjunts i restes dels monestir cistercencs de l'Urgell, aprofitant la celebració del IX Centenari de la fundació de l'orde.

7. Un silenci de més de déu anys demana urgentment respostes concretes per dignificar les significatives i importants ruïnes del monestir cistercenc de Santa Maria de Vallsanta.

Per tot aquests aspectes exposats aquí, proposem:

Fer arribar a les institucions esmentades aquestes reflexions, per tal que ajudin a recordar el deure que tenim envers aquestes històriques i artístiques restes de Vallsanta, que, per ésser situades a peu de carretera, són molt visibles, i, per tant, el seu deplorable estat fan evident als ulls de tothom la necessitat d'una oportuna i diligent dignificació.

EPÍLEG

Com a cloenda d'aquestes línies que mostren les activitats i propostes d'excavacions i consolidació de les restes de Vallsanta, tant per part de l'Ajuntament de Guimerà com de la Diputació de Lleida a través de la Fundació Pública de l'Institut d'Estudis Ilerdencs, hi ha la manifesta voluntat de continuar la segona i definitiva fase d'excavacions, així també com l'adequació del seu entorn per crear un espai arqueològic que sigui un exemple de protecció i defensa de les restes històriques del nostre país. Creiem que, així, dignificant unes ruïnes, i investigant la seva història, sabrem fer una millor lectura de les venerables pedres de Santa Maria de Vallsanta.